

Komission ehdotus Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi työolojen parantamisesta alustatyössä (alustatyödirektiivi)

Eduskuntatunnus

U 6/2022 vp

Käsittelyvaihe ja jatkokäsittelyn aikataulu

Komissio antoi 9.12.2021 ehdotuksen Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi työolojen parantamisesta alustatyössä (COM(2021) 762 final). Ehdotusta on käsitelty Ranskan, Tšekin, Ruotsin, Espanjan ja nyt Belgian puheenjohtajuuskausilla. Neuvoston yleisnäkemyks saavutettiin 12.6.2023. Suomi kannatti neuvoston yleisnäkemystä.

Puheenjohtajavaltio Belgia pyrkii tämän hetkisen tiedon mukaan saamaan trilogineuvottelut päätökseen kautensa aikana. Puheenjohtajavaltio aikoo hakea Coreperilta neuvottelumandaattia Euroopan parlamentin kanssa neuvoteltavan sovun hyväksymiseksi trilogissa. Seuraavat trilogineuvottelut pidetään 30.1.2024. Asiaa on tarkoitus käsitellä Coreperin kokouksessa 24.1.2024.

Tämä kirjelmä perustuu puheenjohtajavaltion viimeisimpään 10.1.2024 päivättyyn kompromissiehdotukseen. Puheenjohtajavaltio tekee Coreperin käsittelyä varten uuden kompromissiehdotuksen.

Trilogineuvottelut on aloitettu Espanjan kaudella. Belgia jatkaa trilogineuvotteluita Espanjan neuvotteleman alustavan poliittisen sovun pohjalta.

Espanjan kaudella trilogineuvotteluissa on neuvoteltu lukuisia muutoksia direktiiviin verrattuna neuvoston yleisnäkemykseen. Belgia on ottanut kompromissiehdotuksensa pohjaksi Espanjan 17.12.2023 päivätyn kompromissiehdotuksen. Puheenjohtajavaltio on ilmoittanut, että sen tarkoituksena on, että muihin direktiivin lukuihin kuin oikeudellista

olettamaa koskevaan II lukuun ei enää neuvotella muutoksia, vaan niiden osalta kompromissiehdotus on saman sisältöinen kuin Espanjan viimeisin kompromissiehdotus.

Suomen kanta

Suomen kanta asiaan on määritelty tarkemmin U-kirjelmässä U 6/2022 vp ja U-jatkokirjeessä UJ 32/2022 vp. Suomen aikaisempia kantoja täydennetään seuraavasti:

Suomi katsoo, että direktiiviehdotus on neuvottelujen aikana edennyt Suomen neuvottelutavoitteiden suuntaisesti, minkä vuoksi Suomi hyväksyi puheenjohtajavaltion ehdottaman neuvoston yleisnäkemyksen asiasta. Suomi pitää tärkeänä, että neuvotteluissa pyritään mahdollisimman suurelta osin säilyttämään neuvoston yleisnäkemys.

Suomi suhtautuu varauksellisesti kompromissiehdotukseen työsuhdeolettan täyttämiseksi tarvittavien indikaattoreiden ja niiden määrän osalta. Suomen näkemyksen mukaan perustellumpaa oikeudellisten epäselvyyksien välttämiseksi olisi ensisijaisesti käyttää neuvoston yleisnäkemysten mukaista termiä kriteeri.

Suomi voi hyväksyä myös indikaattoreiden/kriteerien sisällön ja lukumäärän osalta täsmennyksiä ja muutoksia, jotka tuovat sääntelyn lähemmäs niitä seikkoja, joiden myös kansallisen lainsäädännön mukaan voidaan katsoa viittaavan työsuhteessa tehtävään työhön ja jotka vastaavat EU-tuomioistuimen oikeuskäytännössä arvioituja kriteereitä. Suomen tavoitteena on säilyttää mahdollisimman suurelta osin neuvoston yleisnäkemys.

Suomi suhtautuu varauksellisesti ehdotukseen, joka koskee velvollisuutta oikea-aikaisiin tarkastuksiin työtä välittävillä digitaalisilla alustoilla, joilla on todettu väärinluokittelua. Suomi pitää parempana muotoilua, joka jättää valvonnan tarkoituksenmukaisen kohdentamisen kansalliseen harkintavaltaan. Suomi voi kuitenkin osana kompromissia hyväksyä ehdotuksen.

Suomi pitää tärkeänä, että oikeudellisen olettan soveltamisen perusteella tehdyn päätöksen riittävyyden mahdollisesta lykkäävästä vaikutuksesta päättäminen kuuluu kansalliseen harkintavaltaan.

Suomi suhtautuu varauksellisesti henkilötietojen käsittelykiellon laajentamista koskeviin ehdotuksiin, jotka toisivat käsittelykiellon piiriin uusia tietoryhmiä sekä laajentaisivat kielon koskemaan kaikkea automaattisilla järjestelmillä tai niiden tukemana tapahtuvaa alustatyötä tekeviin henkilöihin vaikuttavaa päätöksentekoa. Suomi pitää tärkeänä, että ehdotusten suhde EU:n yleiseen tietosuojasetukseen on selkeä. Suomi voi kuitenkin osana kompromissia hyväksyä ehdotetut henkilötietojen käsittelyä koskevat muutokset, jos ne ovat tietosuojasetuksen mukaisia.

Suomi suhtautuu varauksellisesti myös tietojen antamista automaattisista järjestelmistä koskeviin artikloihin ehdotettaviin laajennuksiin, jotka lisäävät epäselvyyttä ja hallinnollista taakkaa. Suomen näkemyksen mukaan tietojen antamista koskevien velvoitteiden osalta tulee säilyttää mahdollisimman pitkälle neuvoston yleisnäkemys, jossa tietojenanto-velvoitteet ovat suppeammat ja rajattu koskemaan merkittävästi vaikuttavia päätöksiä. Suomi voi osana kompromissia hyväksyä yleisnäkemyksestä poikkeavan ehdotuksen, jos ehdotusta kokonaisuutena arvioiden voidaan pitää riittävän tasapainoisena.

Pääasiallinen sisältö

Komission ehdotuksen sisältö on kuvattu direktiiviehdotusta koskevassa U-kirjelmässä 6/2022 vp. U-jatkokirjeessä UJ 32/2023 vp on käsitelty neuvostossa direktiiviehdotukseen tehtyjä keskeisimpiä muutoksia.

Pääasiallisen sisällön kuvaus perustuu puheenjohtajavaltion jakamaan 10.1.2024 päivättyyn kompromissiehdotukseen:

Ottaen huomioon, että Euroopan parlamentin kanta eroaa merkittävästi neuvoston kannasta, on neuvotteluissa onnistuttu direktiiviehdotuksen rakenteen ja keskeisten työsuhteolettamaa ja sen soveltamista koskevien säännösten osalta säilyttämään neuvoston kannan mukaiset keskeiset elementit. Näitä keskeisiä elementtejä ovat erityisesti seuraavat:

- direktiiviehdotuksessa viitataan alustatyötä tekevien henkilöiden työoikeudellisen aseman määrittämisen osalta jäsenvaltioiden lainsäädännössä säädettyyn työsuhteen käsitteeseen ottaen huomioon Euroopan unionin tuomioistuimen ratkaisukäytäntö,
- työsuhteolettaman soveltaminen perustuu artiklassa määriteltyihin seikkoihin eikä se ole automaattista,
- työsuhteolettamaa ei sovelleta verotuksessa tai sosiaaliturva- tai rikosprosesseissa ellei jäsenvaltio näin päättä,
- työsuhteolettama on mahdollista kumota oikeudellisessa tai hallinnollisessa menettelyssä vedoten kansallisessa laissa määriteltyyn työsuhteen käsitteeseen,
- keskeiset työtä välittävän digitaalisen alustan, alustatyön, alustatyötä tekevän henkilön ja alustatyöntekijän määritelmät vastaavat yleisnäkemyistä,
- välittäjiä koskeva sääntely on riittävän yleisellä tasolla jättäen kansallista liikkumavaraa,
- tukitoimia koskevat säännökset jättävät valvonnan suuntaamisen pääosin kansalliseen harkintaan,
- algoritmijohtamista koskeva III luku vastaa rakenteeltaan neuvoston yleisnäkemyistä ja
- alustatyön läpinäkyvyyttä, oikeussuojaa ja täytäntöönpanoa sekä loppusäännöksiä koskevat IV-VI luvut vastaavat pääosin sisällöltään yleisnäkemyistä.

Määritelmät

Eräitä direktiivin määritelmiä on täsmennetty verrattuna neuvoston yleisnäkemykseen.

Kompromissiehdotukseen on lisätty työntekijöiden edustajien ja alustatyötä tekevien henkilöiden edustajien määritelmät. Alustatyötä tekevien henkilöiden edustajilla tarkoitetaan työntekijöiden edustajien lisäksi muiden alustatyötä tekevien henkilöiden kuin työntekijöiden edustajia, jos tällaiset edustajat ovat kansallisen lainsäädännön tai käytännön mukaan mahdollisia.

Automaattisen seurantajärjestelmän määritelmää on muutettu. Määritelmä kattaa järjestelmät, joita käytetään tai jotka tukevat alustatyötä tekevien henkilöiden työsuorituksen tai työympäristössä suoritettujen toimintojen seuranta, valvontaa tai arviointia, mukaan lukien henkilötietoja keräämällä, elektronisin välinein. Määritelmä on siten melko laaja sen kattaessa myös näitä toimia tukevat järjestelmät toisin kuin neuvoston yleisnäkemyksessä. Toisaalta yleisnäkemyksen mukainen määritelmä kattoi sanamuodon perusteella yleisemminkin henkilötietojen keräämiseen alustatyötä tekevästä henkilöstä käytetyt järjestelmät.

Automaattisen päätöksentekojärjestelmän määritelmää on myös täsmennetty, mutta yleisnäkemyistä vastaavasti se rajoittuu edelleen koskemaan järjestelmiä, joita käytetään tekemään tai tukemaan alustatyötä tekeviin henkilöihin, mukaan lukien heidän työoloihinsa ja ehtoihinsa, merkittävästi vaikuttavia päätöksiä.

Välittäjät

Välittäjiä koskeva sääntely, joka lisättiin neuvoston käsittelyn aikana neuvoston yleisnäkemykseen, on säilytetty, mutta muutettuna. Välittäjän määritelmää 2 artiklan 5 kohdassa on täsmennetty siten, että välittäjällä tarkoitetaan luonnollista tai oikeushenkilöä, joka alustatyön saattamiseksi tarjolle työtä välittävälle digitaaliselle alustalle tai alustan kautta perustaa sopimussuhteen työtä välittävän digitaalisen alustan ja alustatyötä tekevän henkilön kanssa tai joka on alihankintaketjussa työtä välittävän digitaalisen alustan ja alustatyötä tekevän henkilön välissä.

Kompromissiehdotuksen 3 artiklan mukaan jäsenvaltioiden on turvattava, että työtä välittävän digitaalisen alustan hyödyntäessä välittäjiä alustatyötä tekevillä henkilöillä, jotka ovat sopimussuhteessa välittäjään, on sama direktiivin mukainen suojan taso kuin niillä, joilla on suora sopimussuhde työtä välittävään digitaaliseen alustaan. Tässä tarkoituksessa jäsenvaltioiden on toteutettava toimenpiteitä kansallisen lainsäädännön ja käytäntöjen mukaisesti toteuttaakseen asianmukaiset vastuujärjestelmät, joiden tulee sisältää, kun se on asianmukaista, yhteisvastuujärjestelmiä. Sääntely on vastuujärjestelmät kattavaan täsmällisempää kuin yleisnäkemyksessä, mutta jättää silti kansallista liikkumavaraa myös yhteisvastuun osalta.

Ammattiaseman määrittäminen

Ammattiaseman määrittämistä koskevat säännökset 4 artiklassa vastaavat keskeisiltä osiltaan yleisnäkemyksiä. Artiklan 1 kohdan mukaan jäsenvaltioilla on oltava käytössään asianmukaiset ja tehokkaat menettelyt, joilla ne todentavat ja varmistavat alustatyötä tekevien henkilöiden ammattiaseman määrittämisen oikein ja vahvistavat jäsenvaltioissa voimassa olevassa lainsäädännössä, työehtosopimuksissa tai käytännöissä, unionin tuomioistuimen oikeuskäytäntö huomioon ottaen, määritellyn työsuhteen olemassaolon mukaan lukien työsuhdeolettamisen soveltamisen kautta. Viittaus työsuhdeolettamisen soveltamiseen kohdan lopussa on uutta.

Oikeudellinen oletama

Direktiiviehdotuksen keskeiset työsuhdeolettamaa koskevat säännökset ovat 5 artiklassa. Oikeudellista olettamaa ja sen soveltamista koskevat säännökset ehdotuksen 5 ja 6 artiklassa ovat neuvotteluissa vielä avoinna ja ne ovat olleet trilogineuvotteluiden keskeisin ja haastavin kohde. Euroopan parlamentin ja neuvoston kannat ovat olleet näiden osalta kaukana toisistaan.

Puheenjohtajan kompromissiehdotuksessa työsuhdeolettamaa koskeviin säännöksiin ehdotetaan muutoksia verrattuna neuvoston yleisnäkemykseen.

Kriteereiden sijasta työsuhdeolettamien täyttymistä arvioitaisiin indikaattoreiden perusteella. Direktiivin johdanto-osan kappaleessa 32 todetaan, että indikaattoreihin on sisällyttävä konkreettisia elementtejä ja 5 artiklan johdannon sanamuodon mukaan indikaattoreiden on löydettävä yksipuolisesti määriteltujen ehtojen kautta tai käytännössä. Puheenjohtajavaltio katsoo näiden mainintojen riittävän ilmaisemaan se, että indikaattorin täyttymiseksi on edellytettävä jotakin konkreettista.

Kompromissiehdotuksen 5 artiklan mukaan työtä välittävän digitaalisen alustan ja sen kautta alustatyötä tekevän henkilön välisen sopimussuhteen on oikeudellisesti oletettava olevan työsuhde, kun mitkä tahansa kaksi seuraavista johdon ja valvonnan indikaattoreista löytyvät joko yksipuolisesti määriteltujen ehtojen kautta tai käytännössä:

- a) työtä välittävä digitaalinen alusta määrittää korvauksen tason ylärajan,
- b) työtä välittävä digitaalinen alusta valvoo työn tekemistä,
- c) työtä välittävä digitaalinen alusta rajoittaa työn organisointivapautta rajoittamalla vapautta hyväksyä tai hylätä työtehtäviä,

- d) työtä välittävä digitaalinen alusta rajoittaa työn organisointivapautta rajoittamalla vapautta valita työajat tai poissaolojaksot;
- e) työtä välittävä digitaalinen alusta rajoittaa työn organisointivapautta rajoittamalla vapautta käyttää työn suorittamisessa alihankkijoita tai sijaisia.

Yleisnäkemyksessä ja komission ehdotuksessa olleet kriteerit, jotka koskivat ulkoista olemusta, käyttäytymistä palvelun vastaanottajaa kohtaan tai työn suorittamista koskevien erityissääntöjen noudattamista ja mahdollisuutta asiakaskunnan hankkimiseen tai työn tekemiseen ulkopuolisille tahoille on poistettu, mutta ne on osittain sisällytetty direktiivin johdanto-osaan.

Kompromissiehdotus, jossa kahden indikaattorin täytyminen (viidestä) riittää työsuhteolettaman syntyiseksi, voi johtaa useammin työsuhteolettaman soveltamiseen tilanteissa, jossa kansallisen työsuhteen tunnusmerkistön perusteella kyseessä ei olisi työsuhte. Tähän vaikuttaa se, että erityisesti työsuorituksen valvontaan ja korvauksen ylärajan määrittämiseen liittyvät indikaattorit ovat yleisluonteisia.

Johdanto-osassa todetaan myös, että jos työtä välittävä digitaalinen alusta noudattaa menettelyitä, joita edellytetään lainsäädännössä tai kollektiivisissa sopimuksissa, joita sovelletaan aitoihin itsensä työllistäjiin, tämän ei ole sinällään katsottava täyttävän yhtä tai useampaa indikaattoria.

Artiklan 2 kohtaan on lisätty säännös siitä, että jäsenvaltiot voivat lisätä indikaattoreita kansallisessa lainsäädännössä.

Yleisnäkemystä vastaavasti artiklan 3 kohdan mukaan tässä artiklassa ja 6 artiklassa vahvistetut säännöt eivät vaikuta tuomioistuinten ja toimivaltaisten viranomaisten harkintavaltaan selvittää, onko kyseessä työsuhte sellaisena kuin se on määritelty kyseessä olevan jäsenvaltion kansallisessa lainsäädännössä, työehtosopimuksissa tai käytännössä, unionin tuomioistuimen oikeuskäytäntö huomioon ottaen, riippumatta siitä, kuinka monta indikaattoria löytyy.

Oikeudellisen oletettaman soveltaminen ja kumoaminen

Työsuhteolettaman soveltamista koskevat säännökset ovat 6 artiklassa ja niihin on puheenjohtajan kompromissiehdotuksessa lisätty useita uusia säännöksiä.

Artiklan 1 kohdan mukaan oikeudellista oletettamaa sovelletaan yleisnäkemyksen mukaisesti kaikissa kyseeseen tulevilla hallinnollisissa tai oikeudellisissa menettelyissä, joissa on kysymys alustatyötä tekevän henkilön ammattiaseman oikeasta määrittämisestä.

Artiklan 1 kohdassa on säilytetty oletettaman soveltamista verotuksessa ja rikosoikeudellisissa ja sosiaaliturvaprosesseissa koskeva yleisnäkemykseen otettu poikkeus. Oletettaman soveltaminen näissä prosesseissa jää kansallisesti harkittavaksi.

Artiklaan yleisnäkemyksessä otettu säännös, joka koski viranomaisen harkintavaltaa olla soveltamatta oletettamaa viranomaisaloitteisissa prosesseissa, on poistettu. Sen tilalle ehdotetaan säännöstä, jonka mukaan, jos toimivaltainen kansallinen viranomainen omaaloitteisesti toimiessaan arvioi, että alustatyötä tekevä henkilö saattaa olla väärin luokiteltu, sen on ryhdyttävä asianmukaisiin toimiin, kansallisen lainsäädännön ja käytännön mukaisesti, oikean ammattiaseman määrittämiseksi. Kohtaan ehdotetaan lisättäväksi menettelyn aloittamista koskeva säännös, jonka mukaan alustatyötä tekeillä henkilöillä ja kansallisen lainsäädännön ja käytännön mukaisesti heidän edustajillaan on oikeus aloittaa 1 kohdassa tarkoitettu menettely oikean ammattiaseman toteamiseksi.

Kohdassa 3 on yleisnäkemyistä vastaavasti todettu, että osapuolilla on oikeus kumota oletama samassa menettelyssä. Kohtaan ehdotetaan uutta a alakohtaa, jonka mukaan hallinnollisen tai oikeusviranomaisen on ilmoitettava työtä välittävälle digitaaliselle alustalle ja alustatyötä tekeväälle henkilölle olettaman soveltumisesta ja mahdollisuudesta kumota se. Kohdan b ja c alakohdat, jotka koskevat työtä välittävän digitaalisen alustan todistustaakkaa sen vaatiessa sen toteamista, ettei kyseessä ole työsuhde, sekä työtä välittävän digitaalisen alustan velvollisuutta avustaa menettelyn asianmukaisessa ratkaisemisessa ja antaa tietoja alustatyötä tekevän henkilön vaatiessa sen toteamista, ettei kyseessä ole työsuhde, vastaavat yleisnäkemyistä.

Kohta 5 on uusi. Sen mukaan jäsenvaltioiden on varmistettava, että relevanteille kansallisille toimivaltaisille viranomaisille tiedotetaan, kun se on asianmukaista, kansallisen lainsäädännön ja käytännön mukaisesti lopullisista päätöksistä, joissa työsuhteen olemassaolo on todettu.

Neuvoston yleisnäkemyksessä ollut lykkäävää vaikutusta koskeva säännös on poistettu ehdotuksesta. Yleisnäkemysten mukaan, jos työtä välittävä digitaalinen alusta riitauttaa hallinnollisen tai oikeudellisen päätöksen, jolla ammattiasema on määritelty olettaman soveltamisen perusteella, jäsenvaltioilla on oikeus päättää, että tällaisilla menettelyillä ei ole lykkäävää vaikutusta päätökseen.

Tukitoimet

Tukitoimia koskevat säännökset 7 artiklassa vastaavat pitkälti yleisnäkemyistä. Niitä on kuitenkin täydennetty ja täsmennetty. Uutta on, että ohjausta ja menettelytapoja on luotava myös eri toimivaltaisten viranomaisten yhteistyöhön, jotta ne voivat ennakoivasti kohdentaa toimintansa sääntöjä rikkoviin työtä välittäviin digitaalisiin alustoihin. Uutta on myös velvollisuus oikea-aikaisesti tarkastuksiin työtä välittävillä digitaalisilla alustoilla, joilla on todettu väärinluokittelua, sekä velvollisuus tarjota toimivaltaisille viranomaisille asianmukaista koulutusta ja teknistä asiantuntemusta algoritmijohtamisesta.

Algoritmijohtaminen

Kompromissiehdotuksen 8 artikla koskisi automaattisilla seuranta- ja päätöksentekojärjestelmillä tapahtuvan henkilötietojen käsittelyn rajoituksia. Artiklan 1 kohdan a-c alakohdat eli emotionaalista ja psykologista tilaa ja yksityisiä keskusteluista koskevien tietojen käsittelykielto sekä kielto käsitellä henkilötietoja sinä aikana, kun henkilö ei tarjoa tai tee työtä vastaavat yleisnäkemyistä. Käsittelykiellon piiriin on lisätty uusia tietoryhmiä (alakohdat d-f): Automaattisilla seuranta- tai päätöksentekojärjestelmillä ei saisi käsitellä henkilötietoja perusoikeuksien käytön, mukaan lukien järjestäytymisoikeuden, kollektiivisen neuvotteluoikeuden ja oikeuden tietoon ja kuulemiseen, ennustamiseksi. Käsittelykiellon piiriin kuuluisi myös henkilötietojen käsittely rodun tai etnisen alkuperän, siirtolaisuusaseman, poliittisten mielipiteiden, uskonnollisten ja filosofisten uskomusten, vammaisuuden, terveyden mukaan lukien kroonisten sairauksien ja HIV:n, emotionaalisen tai psyykkisen tilan, ammattiliiton jäsenyyden tai seksuaalisen elämän tai suuntautumisen päättelemiseksi. Käsittelykielto koskisi myös biometrisen tiedon käsittelyä henkilön tunnistamiseksi vertaamalla näitä tietoja tietokantaan tallennettuihin henkilöiden biometrisiin tietoihin. Kohdan muotoilut eivät vastaa täysin EU:n yleisen tietosuojasetuksen määritelmiä. Uuden 2 kohdan mukaan 8 artiklan säännöksiä sovellettaisiin kaikkiin alustatyötä tekeviin palvelukseen ottamisesta tai valinnasta lähtien.

Käsittelykieltoa koskevan 8 artiklan säännösten soveltamisalaa on laajennettu suhteessa yleisnäkemukseen uudessa 3 kohdassa siten, että käsittelykielto soveltuisi myös silloin, kun työtä välittävät digitaaliset alustat käyttävät automaattisia järjestelmiä, joissa tai joiden tuella tehdään päätöksiä, jotka vaikuttavat alustatyöntekijöihin millä tahansa

tavalla. Siten käsittelykieltoa sovellettaisiin myös muissa automaattisissa päätöksentekojärjestelmissä tapahtuvaan käsittelyyn kuin niissä, joissa tehdään alustatyötä tekeviin henkilöihin merkittävästi vaikuttavia päätöksiä. Ilman tarkempaa vaikutustenarviointia jää epäselväksi, olisiko ehdotettu laajennus oikeasuhteinen ja olisiko tietosuoja-asetusta täsmäntävälle sääntelylle tarvetta tältä osin.

Ehdotukseen on lisätty uusi 9 artikla, joka koskisi tietosuojan vaikutusten arviointia. Artikla täsmäntäisi EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen 35 artiklan 1 kohdassa tarkoitettua vaikutustenarviointia, joka rekisterinpitäjän tulee tehdä, jos käsittelystä aiheutuu todennäköisesti korkea riski henkilön oikeuksille ja vapauksille. Artiklassa todettaisiin, että henkilötietojen käsittelyyn automaattisten seuranta- tai päätöksentekojärjestelmien avulla liittyy todennäköisesti korkea riski, ja työtä välittäviä digitaalisia alustoja edellytetään tältä osin tekemään tietosuoja-asetuksen 35 artiklan 1 kohdassa tarkoitettu vaikutustenarviointi. Ehdotuksessa säädettäisiin lisäksi tietosuoja-asetuksen 35 artiklaa täsmäntävästi, että vaikutustenarvioinnissa tulee aina pyytää näkemykset alustatyötä tekeviltä henkilöiltä ja heidän edustajiltaan sekä velvollisuudesta toimittaa vaikutustenarviointi tiedoksi alustatyöntekijöiden edustajille.

Läpinäkyvyyttä koskevaa 10 artiklaa on täsmennetty ja velvoitteita laajennettu. Artiklan 1 kohdan mukaan automaattisten seuranta- tai päätöksentekojärjestelmien käytöstä olisi informoitava myös alustatyöntekijöiden edustajia, kun yleisnäkemyksen mukaan tiedot tulee pitää edustajien saatavilla. Viranomaisille tiedot tulee yleisnäkemyistä vastaavasti antaa pyynnöstä. Järjestelmistä annettavia tietoja on laajennettu erityisesti siten, että tietoa on annettava kaikista päätöksistä, jotka on tehty automaattisissa päätöksentekojärjestelmissä tai niiden tuella myös silloin, kun järjestelmillä tuetaan tai niillä tehdään päätöksiä, jotka eivät merkittävästi vaikuta alustatyötä tekeviin henkilöihin, sekä automaattisten seurantajärjestelmien osalta seurannan tavoitteesta ja henkilötietojen vastaanottajista ja siirroista.

Tietojen antamisen tapaa ja ajankohtaa koskevia säännöksiä on täsmennetty. Alustatyötä tekeville henkilöille on annettava tiivis tieto heihin suoraan vaikuttavista järjestelmistä ja niiden ominaisuuksista, viimeistään ensimmäisenä työpäivänä sekä ennen työehtoihin tai -oloihin, työn organisointiin tai työsuorituksen seurantaan vaikuttavien muutosten tekemistä tai milloin tahansa pyynnöstä. Tietojen antamisen ajankohdat vastaavat pääasiassa yleisnäkemyistä. Pyyntöä on myös annettava kattavat ja yksityiskohtaiset tiedot kaikista relevanteista järjestelmistä ja niiden ominaisuuksista. Työntekijöiden edustajille on annettava kattavat ja yksityiskohtaiset tiedot kaikista relevanteista järjestelmistä ja niiden ominaisuuksista ennen järjestelmien käyttöä tai työehtoihin tai -oloihin, työn organisointiin tai työsuorituksen seurantaan vaikuttavien muutosten tekemistä sekä aina pyynnöstä.

Uudessa 10 artiklan 5 kohdassa on säännökset tietojen antamisesta rekrytointi- tai valintavaiheessa siinä käytetyistä järjestelmistä.

Kompromissiehdotuksen 10 artiklan 6 kohdassa on uudet EU:n yleistä tietosuoja-asetusta täydentävät säännökset oikeudesta tietojen, kuten arvostelutietojen, siirrettävyyteen.

Kompromissiehdotuksessa on tiukennettu 11 artiklaa siten, että se koskisi automaattisten järjestelmien seurannan sijasta niiden ihmisen suorittamaa valvontaa. Automaattisissa seuranta- ja päätöksentekojärjestelmissä tai niiden tuella tehtyjen päätösten vaikutuksia koskevaan arviointiin osallistuisivat myös alustatyöntekijöiden edustajat. Arviointi olisi tehtävä säännöllisesti ja vähintään kahden vuoden välein määräajan ollessa uusi täsmennys. Myös työehtoihin ja -oloihin ja tasapuoliseen kohteluun kohdistuvia vaikutuksia olisi arvioitava soveltuvin osin. Uuden 3 kohdan mukaan, jos automatisoitujen seuranta- ja päätöksentekojärjestelmien käytössä havaitaan suuri työsyrynnän riski tai että

niillä tai niiden tukemana tehdyt yksittäiset päätökset ovat loukanneet alustatyötä tekevän henkilön oikeuksia, työtä välittävän digitaalisen alustan on toteutettava tarvittavat toimenpiteet, mukaan lukien tarvittaessa automaattisen seuranta- ja päätöksentekojärjestelmän muuttaminen tai sen käytön lopettaminen tällaisten päätösten välttämiseksi tulevaisuudessa. Uutta on, että arviointi on toimitettava alustatyöntekijöiden edustajille. Uutta on myös, että päätöksen sopimussuhteen tai alustatyötä tekevän henkilön tilin rajoittamisesta, jäädyttämisestä tai päättämisestä tai vaikutukseltaan vastaavan päätöksen saa tehdä vain ihminen.

Ihmisen suorittamaa arviointia koskevia säännöksiä 12 artiklassa on myös laajennettu suhteessa yleisnäkemykseen. Artiklan 1 kohdan mukaan alustatyötä tekevillä henkilöillä on oikeus ilman aiheutonta viivästystä saada selvitys mistä tahansa päätöksistä, jotka on tehty automaattisissa päätöksentekojärjestelmissä tai niiden tuella, kun yleisnäkemyksessä edellytettiin selvitystä nimenomaisesti merkittävästi vaikuttavista päätöksistä.

Yleisnäkemyistä vastaavasti eräiden automaattisten päätöksentekojärjestelmien avulla tai tuella tehtyjen päätösten perusteista on 12 artiklan mukaan annettava kirjallinen lausunto. Se on annettava ilman aiheutonta viivästystä tai viimeistään voimaantulopäivänä. Tätä velvoitetta on täsmennetty yleisnäkemykseen verrattuna myös sen kattamien päätösten osalta siten, että se koskee päätöksiä, joilla rajoitetaan, jäädytetään tai päätetään henkilön tili, kieltäydytään maksamasta korvausta tehdystä työstä, jotka koskevat sopimussuhteen statusta ja päätöksiä, joilla on vastaavia vaikutuksia tai jotka vaikuttavat työsuhteen tai sopimussuhteen olennaisiin osiin.

Kompromissiehdotuksen 12 artiklan 2 kohdassa on säännökset artiklan 1 kohdassa tarkoitettujen päätösten uudelleen arviointia koskevasta pyynnöstä. Myös alustatyötä tekevien henkilöiden puolesta toimivilla edustajilla on oikeus pyytää uudelleen arviointia kansallisen lainsäädännön tai käytännön mukaisesti. Yleisnäkemyistä vastaavasti kirjallinen vastaus on annettava ilman aiheutonta viivästystä ja viimeistään kahden viikon kuluessa.

Alustatyötä tekevien henkilöiden oikeuksia rikkovien päätösten oikaisemista koskevat säännökset 12 artiklan 3 kohdassa vastaavat pääosin yleisnäkemyistä. Niitä on täsmennetty siten, että työtä välittävän digitaalisen alustan on toteutettava tarvittavat toimenpiteet, mukaan lukien tarvittaessa automaattisen päätöksentekojärjestelmän muuttaminen tai, uutena lisäyksenä, sen käytön lopettaminen tällaisten päätösten välttämiseksi tulevaisuudessa.

Terveyttä ja turvallisuutta koskevat säännökset ovat 13 artiklassa ja vastaavat pääosin yleisnäkemyistä. Artiklan 2 kohtaan on lisätty säännös alustatyöntekijöiden tiedottamisesta, kuulemisesta ja osallistumisesta toimenpiteitä työntekijöiden turvallisuuden ja terveyden parantamisen edistämiseksi työssä koskevan direktiivin 89/391/EY 10 ja 11 artiklan mukaisesti. Artiklan 4 kohdan mukaan artiklaa sovelletaan yleisnäkemyistä laajemmin käytettäessä automaattisia järjestelmiä, joiden tuella tai joissa tehdään alustatyöntekijöihin millä tahansa tavalla, eli muutoinkin kuin merkittävästi, vaikuttavia päätöksiä. Uuden 13 artiklan 5 kohdan mukaan alustatyöntekijöiden turvallisuuden ja terveyden varmistamiseksi, myös väkivallalta ja häirinnältä, jäsenvaltioiden on varmistettava, että työtä välittävät digitaaliset alustat toteuttavat ennaltaehkäiseviä toimenpiteitä, mukaan lukien tehokkaat ilmoituskanavat.

Tiedottamista ja kuulemistä koskevat säännökset on jaettu kahteen artiklaan. Säännökset alustatyöntekijöiden edustajien informoinnista ja kuulemisesta ovat 14 artiklassa. Yleisnäkemyistä vastaavasti tiedottamisen ja kuulemisen on katettava päätökset, jotka voivat johtaa automaattisten seuranta- tai päätöksentekojärjestelmien käyttöönottoon tai merkittäviin muutoksiin niiden käytössä. Työntekijöiden edustajien tiedottamisessa ja kuulemisessa on noudatettava samoja tiedottamis- ja kuulemisoikeuksien käyttämistä

koskevia yksityiskohtaisia sääntöjä kuin työntekijöille tiedottamista ja heidän kuulemistaan koskevista yleisistä puitteista Euroopan yhteisössä annetussa direktiivissä 2002/14/EY on säädetty. Asiantuntijan käytöstä aiheutuvien kulujen korvaamisen raja on laskettu yli 250 työntekijää kyseisessä jäsenvaltiossa työllistäviin työtä välittäviin digitaaliin alustoihin, kun yleisnäkemyksessä raja oli 500. Artiklasta on poistettu jäsenvaltioiden liikkumavara säätää kustannusten ylärajasta. Jäsenvaltiot voivat määrittää asiantuntijan käyttöä koskevien pyyntöjen tiheyttä.

Uudessa 15 artiklassa on säännökset niiden tilanteiden osalta, joissa alustatyöntekijöillä ei ole edustajia. Tällöin jäsenvaltioiden on varmistettava, että työtä välittävät digitaaliset alustat kirjallisesti informoivat suoraan alustatyöntekijöitä niistä päätöksistä, jotka todennäköisesti johtavat automaattisten seuranta- tai päätöksentekojärjestelmien käyttöönottoon tai muutoksiin.

Artikla 16 on uusi. Se koskee muiden alustatyötä tekevien henkilöiden edustajia kuin alustatyöntekijöiden edustajia. Muut edustajat voivat käyttää 9 artiklan 2 kohdan (tietosuojan vaikutusten arvioinnin toimittaminen työntekijöiden edustajille), 10 artiklan 1 kohdan ja 4 kohdan (automaattisten seuranta- ja päätöksentekojärjestelmien käytöstä tiedottaminen työntekijöiden edustajille), 11 artiklan 4 kohdan (automaattisten järjestelmien avulla tai tuella tehtyjen päätösten vaikutusten arvioinnin toimittaminen työntekijöiden edustajille) ja 12 artiklan 2 kohdan (automaattisessa päätöksentekojärjestelmässä tai niiden tuella tehtyjen päätösten uudelleenarviointia koskeva pyyntö) mukaisia oikeuksia vain silloin, kun he toimivat alustatyötä tekevien henkilöiden puolesta, jotka eivät ole alustatyöntekijöitä näiden henkilötietojen suojan osalta.

Muut säännökset

Alustatyöstä ilmoittamista viranomaisille koskevat 17 artiklan säännökset vastaavat yleisnäkemystä.

Alustatyötä koskeviin tietoihin pääsyä koskevan 18 artiklan velvoitteita on laajennettu. Artiklassa edellytetään tietojen pitämistä alustatyötä tekevien henkilöiden edustajien ja viranomaisten saatavilla ja siihen on lisätty eräitä uusia tietoja alustatyön määrästä ja alustatyöstä saaduista tuloista. Toimivaltaisille kansallisille viranomaisille on annettava tietoja alustatyötä tekevien henkilöiden tekemästä työstä ja heidän ammattiasemastaan.

Pääosin yleisnäkemyistä vastaavat säännökset oikeudesta muutoksenhakuun ovat 19 artiklassa ja menettelyitä alustatyötä tekevien henkilöiden puolesta tai tukemiseksi koskevat säännökset 20 artiklassa.

Kommunikointikanavia koskevasta 21 artiklasta on poistettu viittaus henkilötietojen käsittelystä ja yksityisyyden suojasta sähköisen viestinnän alalla annettuun direktiiviin 2002/58/EY (sähköisen viestinnän tietosuojadirektiivi) ja lisätty täsmennys, että kommunikoinnin on voitava tapahtua yksityisesti ja turvallisesti ja että alustatyötä tekevien henkilöiden edustajat voivat ottaa yhteyttä alustatyötä tekeviin henkilöihin kommunikointikanavissa. Muutoin säännökset vastaavat yleisnäkemyistä.

Mahdollisuutta tutustua todisteisiin koskevaa 22 artiklaa on laajennettu koskemaan oletaman soveltamista koskevien prosessien lisäksi muitakin direktiivin säännöksiä koskevia prosesseja.

Ehdotuksen 23 artiklan suojelua epäsuotuisalta kohtelulta ja 24 artiklan suojelua irtisanomiselta koskevat säännökset vastaavat yleisnäkemyistä.

Valvontaa ja seuraamuksia koskevan 25 artiklan 3 kohdassa on uusi valvontaviranomaisten rajat ylittävää tiedonvaihtoa koskeva säännös. Täsmennetyn 25 artiklan 4 kohdan mukaan direktiivin rikkomisesta seuraavien rangaistusten tulee olla tehokkaita, varoittavia ja suhteessa rikkomuksen luonteeseen, vakavuuteen ja kestoon sekä niiden työntekijöiden määrään, joihin rikkomus on vaikuttanut. Uuden 5 kohdan mukaan, jos on kyse rikkomuksista, jotka liittyvät siihen, että työtä välittävät digitaaliset alustat kieltäytyvät noudattamasta oikeudellista päätöstä ammattiaseman määrittämisestä, jäsenvaltioiden on säädettävä merkittävistä seuraamuksista, joihin voi sisältyä taloudellisia seuraamuksia, jotka määritetään prosenttiosuutena edeltävän vuoden vuotuisesta kokonaisliiketoiminnasta.

Kollektiivisten neuvottelujen edistämistä koskeva 26 artikla on uusi. Sen mukaan jäsenvaltioiden on toteutettava riittävät toimenpiteet edistääkseen työmarkkinaosapuolten roolia ja kannustaakseen kollektiivisen neuvotteluoikeuden käyttöä alustatyössä, mukaan lukien toimenpiteet, joilla varmistetaan alustatyöntekijöiden oikea ammattiasema ja helpotetaan heidän tämän direktiivin III luvussa säädettyjen oikeuksiensa käyttöä, sanotun kuitenkin rajoittamatta työmarkkinaosapuolten autonomiaa ja ottaen huomioon kansallisten käytäntöjen moninaisuus.

Myös 28 artikla, joka koskee alustatyötä tekevien henkilöiden ja työtä välittävien digitaalisten alustojen informoimista direktiivin täytäntöönpanosäännöksistä, on uusi.

Ehdotuksen 29 artikla vastaa pääosin yleisnäkemyistä. Sen mukaan jäsenvaltiot voivat säätää lailla tai työehtosopimuksilla tarkempia sääntöjä, joilla varmistetaan oikeuksien ja vapauksien suojeleminen, kun käsitellään alustatyötä tekevien henkilöiden henkilötietoja 10, 11 ja 12 artiklan mukaisesti noudattaen 27 artiklan 1 kohtaa. Jäsenvaltiot voivat sallia, että työmarkkinaosapuolet pitävät voimassa, neuvottelevat, solmivat ja panevat täytäntöön työehtosopimuksia kansallisen lainsäädännön tai käytännön mukaisesti, joissa alustatyöntekijöiden yleistä suojelua kunnioittaen vahvistetaan alustatyötä koskevia järjestelyjä, jotka poikkeavat 13 ja 14 artiklassa tarkoitetuista järjestelyistä, ja kun ne antavat täytäntöönpanon työmarkkinaosapuolten tehtäväksi 30 artiklan 4 kohdan mukaisesti, 18 artiklassa tarkoitetuista järjestelyistä.

EU:n oikeuden mukainen oikeusperusta/päätöksentekomenettely

Komission direktiiviehdotus perustuu SEUT 153 artiklan 1 kohdan b alakohtaan ja 16 artiklan 2 kohtaan.

SEUT 153 artiklan 1 kohdan b alakohdassa annetaan unionille valtuudet tukea ja täydentää jäsenvaltioiden toimintaa työehtojen parantamiseksi. Tällä alalla Euroopan parlamentti ja neuvosto voivat SEUT 153 artiklan 2 kohdan b alakohdan nojalla antaa tavalista lainsäätämisyjärjestystä noudattaen direktiivejä vähimmäisvaatimuksista, jotka pannaan täytäntöön asteittain, ottaen huomioon kunkin jäsenvaltion edellytykset ja kussakin jäsenvaltiossa voimassa oleva tekninen sääntely. Näissä direktiiveissä on vältettävä säätämästä sellaisia hallinnollisia, taloudellisia tai oikeudellisia rasitteita, jotka vaikeuttavat pienten ja keskisuurten yritysten perustamista taikka niiden kehittämistä.

SEUT 16 artiklan 2 kohdassa annetaan Euroopan parlamentille ja neuvostolle valtuudet tavallista lainsäätämisyjärjestystä noudattaen antaa säännöt, jotka koskevat luonnollisten henkilöiden suojaamista henkilötietojen käsittelyssä.

Päätöksenteko neuvostossa tapahtuu määräenemmistöllä.

Käsittely Euroopan parlamentissa

Euroopan parlamentin täysistunto on vahvistanut työllisyys- ja sosiaaliasioiden valiokunnan (EMPL) 12.12.2022 tekemän päätöksen ottaa trilogineuvottelujen pohjaksi Elisabetta Gualminin raportti.

Kansallinen valmistelu

Valtioneuvoston U-kirjelmä U 6/2022 vp käsiteltiin EU-ministerivaliokunnassa 27.1.2022. Lisäksi U-kirjelmää käsiteltiin EU-asioiden komitean alaisessa työoikeusjaostossa (jaosto 28). Jaostoa on kuultu asiasta säännöllisesti käsittelyn edetessä neuvostossa. Komission direktiiviehdotuksesta on kuultu myös työsuojelu- ja työllisyysjaostoja (jaostot 26 ja 29).

U-jatkokirjelmä UJ 32/2022 vp käsiteltiin EU-ministerivaliokunnassa 18.11.2022 ja työoikeusjaostossa 11.11.2022.

EU-ministerivaliokunta kirjallinen menettely 9.6.2023.

Työoikeusjaosto kirjallinen menettely 19.-22.1.2024.

Eduskuntakäsittely

Eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunnan lausunnot TyVL 1/2022 vp ja TyVL 16/2022 vp.

Suuri valiokunta SuVEK 51/2022 vp: Valiokunta yhtyy erikoisvaliokunnan lausunnon mukaisesti valtioneuvoston kantaan.

Suuri valiokunta SuVEK 154/2022 vp: Valiokunta yhtyy erikoisvaliokunnan lausunnon mukaisesti valtioneuvoston kantaan.

Suuri valiokunta 9.6.2023.

Kansallinen lainsäädäntö, ml. Ahvenanmaan asema

Kansallista lainsäädäntöä on kuvattu U-kirjelmässä U 6/2022 vp ja U-jatkokirjelmässä U 32/2022 vp.

Taloudelliset vaikutukset

Taloudellisia vaikutuksia on käsitelty U-jatkokirjelmässä 32/2022 vp.

Muut asian käsittelyyn vaikuttavat tekijät

Neuvottelut ovat tilanteessa, jossa on epäselvää, onko puheenjohtajavaltion kompromissiehdotukselle löydettävissä määränenemmistö.

Asiakirjat

Puheenjohtajavaltion kompromissiehdotus 10.1.2024 (5133/24)

Komission direktiiviehdotus (COM(2021) 762 final)

Laatijan ja muiden käsittelijöiden yhteystiedot

TEM Johanna Ylitepsa, erityisasiantuntija, johanna.ylitepsa(at)gov.fi, puh. 029 506 4207
VNEUS Sarita Friman, EU-erityisasiantuntija, sarita.friman(at)gov.fi, p. 050 441 0966

VAHVA-tunnus

EU/852/2022

Liitteet -**Viite** -